كۆماری عێراق
سەرۆكایەتیی هەرێمی كوردستان
سەرۆك

بڕیار ژمـارە (٢)ی سـاڵی ٢٠٢١

بەپێـی ئەو دەسـەڵاتەی پێمانـدراوە لە بـڕگەی (یەكەم)ی مـاددەی (دەیەم) لە یاسـای سـەرۆكایەتیی هەرێمـی كوردسـتان ژمـارە (١)ی سـاڵی ٢٠٠٥ی هەمـواركراو و پاڵپشـت بە یاسـاكاریی پەرلەمـانی كوردستان كە لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (٥)ی رۆژی ٢٠٢١/٣/٣١ كردوویەتی، بڕیارماندا بە دەركردنی:

یاسای ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠٢١
یاسای پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەكان لە هەرێمی كوردستان ـ عێراق

ماددەی (١): بۆ مەبەستی حوكمەكـانی ئەم یاسـایە، ئەم زاراوە و دەسـتەواژانەی خـوارەوە ماناكـانی بەرامبەریان دەگەیەنن:

یەكەم: هەرێم: هەرێمی كوردستان – عێراق.

دووەم: ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم.

سێیەم: وەزارەت: وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێم.

چوارەم: وەزیر: وەزیری بازرگانی و پیشەسازی هەرێم.

پێنجەم: بەڕێوبەرایەتی گشتی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی لە وەزارەت.

شەشەم: بەرهەمە خۆماڵییەكان: كاڵای پیشەسازی یان كشتوكاڵی (ڕووەكی و ئاژەڵی) بەرهەمهێنـراو لە ناوخۆی هەرێم و عێراق.

حەوتەم: بەرهەمــی هاوشـێوە: بەرهەمــی خۆمــاڵی هاوشـێوەی بەرهەمــی هـاوردەكراو لە هەمـوو ڕوویەكەوە، یان هاوشێوەی بەرێژەیەكی ڕەها لە ڕووی خەسڵەت و بەكارهێنانەوە.

هەشتەم: بەرهەمی ڕكابەر (المنافس): ئەو بەرهەمە خۆماڵییەیە كە لەبەكارهێناندا كێبەركێی بەرهەمی هاوردەكراو ئەكات ئەگەر هاوشێوەشی نەبێت.

نۆیەم: نوقمكردن: هاوردەكردنی بەرهەمێك بۆ هەرێـم بە نرخێكی كەمتـر لە بەهـای ئاسـایی خـۆی لە بازاڕی وڵاتی هەناردەكار.

دەیەم: بەرهەمهێنە ناوخۆییەكان: ئەو بەرهمهێنەرانەن كە ڕێـژەی زۆریـنەی بەرهەمـی هاوشـێوە یـان ڕكابەر بەرهەم دەهێنن، بەمەرجێك بەرهەمی نوقمكار یان پاڵپشتیكراو هاوردە نەكەن.

یازدەیەم: پاڵپشتیكردن: ئەو سوودە داراییەیە كە دەوڵەتی سەرچاوە (المنشأ) یان هەناردەكار، یان هەر دامەزراوەیەكـی كەرتـی گشتـی لەو دەوڵەتە، بە ڕاسـتەوخۆ یـان نـا ڕاسـتەوخۆ پێشكەشـی دەكـات، و دەبێـتە مـایەی سـوودمەندبوونی بەرهەمهـێن یـان ئەو كەسـانەی بەرهەمەكە دەگوازنەوە یان دەیفرۆشن یان هەناردەی دەكەن.

دوازدەیەم: زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو: زێدە هاوردەکردنی بەرهەمە بۆ هەرێم بە شێوەی ڕەها یان ڕێژەیی، ئەگەر نوقمکار یان پاڵپشتیکراویش نەبێت، بە جۆرێک ببێتە هۆکاری زیانگەیاندنی ڕاستەوخۆ یان ئەگەری زیانگەیاندن بە ئەو دامەزراوە خۆماڵییانەی کە بەرهەمی هاوشێوە یان ڕکابەر بەرهەم دەهێنن.

سێزدەیەم: زیان: ئەو زیانانەن کە ڕوویانداوە یان ئەگەری ڕوودانیان هەیە، و دەبنە هۆی ئاستەنگ دروستکردن لە بەردەم کەرتی پیشەسازیی یان کشتوکاڵی خۆماڵی، بەهۆی نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن یان زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو.

چواردەیەم: پیادەکاریی زیانبەخش: نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن یان زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو دەگرێتەوە.

پازدەیەم: نرخی ئاسایی: بریتییە لەو نرخەی کە بەرهەمە هاوردەکراوەکەی پێ دەخرێتە بەردەم بەکاربەر لە خوودی وڵاتی هاوردەلێکراو.

شازدەیەم: پەراوێزی نوقمکردن: جیاوازی نێوان بەهای ئاسایی بەرهەمی هاوردەکراو و نرخی هەناردەکردنیەتی.

حەڤدەیەم: لێکۆڵینەوە: ئەو ووردبینی و بەدواداچوونەیە کە بەڕێوەبەرایەتی گشتی بۆ دڵنیابوون لە ڕاستی و دروستی بەڵگەنامە و زانیارییە پێشکەشکراوەکان، ڕوودانی پیادەکاریی زیانبەخش، زیانە لێکەوتەکانی و بوونی پەیوەندی هۆکاریی لە نێوانیاندا، ئەنجامیدەدات.

هەژدەیەم: ڕێکاری خێرا: ئەو ڕێکارانەن کە بەشێوەیەکی کاتی، تا یەکلایی کردنەوەی دۆسیەی لێکۆڵینەوە، بۆ ڕاگرتن یان کەمکردنەوەی کاریگەریی پیادەکاریی زیانبەخش لەسەر بەرهەمی خۆماڵی بابەتی لێکۆڵینەوە، پیادەدەکرێن.

نۆزدەیەم: ڕێوشوێنی کۆتایی: ئەو ڕێوشوێنانەن کە دوای کۆتاییهاتنی لێکۆڵینەوەکان و سەلماندنی پیادەکاریی زیانبەخش و زیانە لێکەوتەکانی و پەیوەندی هۆکاریی لە نێوانیاندا، بە بڕیاری وەزیر بۆ پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی، دەگیرێنەبەر.

ماددەی (٢)

یەکەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە لە سەر ئەو پیادەکارییە زیانبەخشانە جێبەجێ دەکرێت کە دەبنە هۆی زیانگەیاندن یان ئەگەری زیانگەیاندن بە کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی و بازرگانی.

دووەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە پاراستنی ئەو بەرهەمە خۆماڵییانە دەگرێتەوە کە لانیکەم (٥٠٪) پەنجا لە سەدی پێداویستی ناوخۆیی هەرێم دابیندەکەن و بەپێی پێوەرەکانی پێوانەسازیی عێراقی یاخود جیهانی - لەکاتی نەبوونی پێوەری عێراقیدا - کواڵیتییەکی بەرزیان هەیە.

سێیەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە پاراستنی ئەو بەرهەمە پیشەسازییە خۆماڵییانە دەگرێتەوە کە لانیکەم (٥٠٪) پەنجا لە سەدی پێکهاتەکەی کەرەستەی خاوی بەرهەمی ناوخۆیی بێت نەک هاوردەکراو.

ماددەی (٣)

یەکەم: بەرهەمهێنی ناوخۆیی یان نوێنەرە یاساییەکەی، یان هەر خاوەن بەرژەوەندییەک، لە ڕێگەی بەڕێوەبەرایەتی گشتییەوە داواکارییەکی نووسراو بۆ گرتنەبەری ڕێوشوێنی پێویست بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیادەکاریی زیانبەخش پێشکەش بە وەزیر دەکات، بەم دوو مەرجەی خوارەوە:

١- داواکارییەکە ئەو زانیاری و بەڵگەنامانە لە خۆ بگرێت کە ڕوودانی پیادەکاریی زیانبەخش ، کەوتنەوەی زیان و بوونی پەیوەندی هۆکاریی لە نێوانیاندا، دەسەلمێنن .

٢- داواکارییەکە پشتگیریکراو بێت لە لایەن بەرهەمهێنە ناوخۆییەکان بە مەرجێک ڕێژەی بەرهەمهێنانیان زیاتر بێت لە (٥٠%) پەنجا لە سەدی پێداویستی ناوخۆیی بەکاربەر.

دووەم: داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی، لەلایەن بەرهەمهێنە ناوخۆییەکان یان بەڕێوبەرایەتی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو پێشکەش دەکرێت، ئەگەر پیادەکاریی زیانبەخش پەیوەندی بە بەرهەمی کشتوکاڵیەوە هەبوو.

سێیەم: بەڕێوبەرایەتی گشتی، ئەرکی تاوتوێکردن و دڵنیابوون لە هاتنەدی مەرجەکانی داواکاریی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی دەقنووسکراو لەم یاسایەدا لەئەستۆ دەگرێت، و دەبێت لە ماوەی (٣٠) سی ڕۆژ لە ڕێکەوتی تۆمارکردنی داواکارییەکە ڕاسپاردەی خۆی بۆ وەزیر بەرزبکاتەوە.

چوارەم: بەڕێوەبەرایەتی گشتی، بەڕەزامەندی وەزیر، بەدەر لە حوکمی بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە، ئەگەر بەڵگە و زانیاریی پێویستی لەسەر بوونی پیادەکاریی زیانبەخش لەبەردەستدابوو، دەتوانێت لێکوڵینەوە ئەنجام بدات.

پێنجەم:

١- وەزیر لە ماوەی (١٥) ڕۆژ لە ڕێکەوتی گەیشتنی ڕاسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی بڕیاری خۆی سەبارەت بە دەستپێکردن بە لێکۆڵینەوە یان ڕەتکردنەوەی داواکارییەکە، دەدات.

٢- ئەگەر وەزیر لە ماوەی دیاریکراو لە خاڵی (١)ی ئەم بڕگەیەدا، بڕیاری یەکلاکەرەوەی نەدا ئەوا وەڵام نەدانەوەکە بەڕەزامەندیی لەسەر دەستپێکردن بە لێکۆڵینەوە ئەژمار دەکرێت.

٣- بەڕێوەبەرایەتی گشتی بڕیاری دەستپێکردن بە لێکۆڵینەوە، لانیکەم لە ماوەی (٧) حەوت ڕۆژ لە ڕێکەوتی دەرچوونی، لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانەدا بڵاودەکاتەوە.

ماددەی (٤)

یەکەم: بەڕێوبەرایەتی گشتی لە ماوەی (٧) حەوت ڕۆژ لە ڕێکەوتی بڕیاری وەزیر بە دەستپێکردنی لێکۆڵینەوە، ئەم ئەرکانەی خوارەوە جێبەجێدەکات:

١- دەست بە لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان سەبارەت بە پیادەکاریی زیانبەخش، زیانە لێکەوتەکانی و پەیوەندی هۆکاریی لە نێوانیاندا، دەکات.

٢- دەرفەت دەرەخسێنێت بۆ لایەنە پەیوەندیدارەکانی لێکۆڵینەوەکە و لایەنە بەشداربووەکانی، بۆ پێشکەشکردنی هەر بەڵگەنامە و زانیارییەک، گوێبیستنی وتەکانیان و گفتوگۆکردن دەربارەیان، و بینینی ئەو زانیاری و بەڵگەنامانەی کە پەیوەستن بە لێکۆڵینەوەکان ئەگەر نهێنی نەبن.

٣- لە دروستی و ووردی زانیاریی و بەڵگەی پێشکەشکراو بۆ سەلماندنی پیادەکاریی زیانبەخش و زیانە لێکەوتەکانی دەکۆڵێتەوە، و بۆ ئەم مەبەستە دەتوانێت داوای هەر زانیارییەکی تر لەلایەنە پەیوەندیدارەکانی لێکۆڵینەوەکە و لایەنە بەشداربووەکان بکات.

٤- ئەنجامی لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان و ڕاسپاردەکانی لە ماوەیەکدا کە لە (١٥) پازدە ڕۆژ لە ڕێکەوتی دەستپێکردنی لێکۆڵینەوە زیاتر نەبێت، ئاڕاستەی وەزیر دەکات.

دووەم:

١- وەزیر لەژێر ڕۆشنایی ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوەی سەرەتایی، و ڕاسپاردەکانی بەڕێوبەرایەتی گشتی و ئەو زانیاریانەی بەردەستێتی، لە ماوە (١٥) پازدە ڕۆژدا بڕیاری یەکلاکەرەوە دەدات.

٢- وەزیر دەتوانێت داوا لە هەر لایەنێکی پەیوەندیدار بکات، چ گشتی بێت یان تایبەت، بۆ ئەوەی هەر زانیارییەکی پەیوەست بە بابەتی لێکۆڵینەوەی بخەنەبەردەست، دەبێت ئەو لایەنانەش پابەندی پێشکەشکردنی بن.

ماددەی (٥)

یەکەم: وەزیر دەتوانێت لە هەر کاتێکدا، لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێوبەرایەتی گشتی، بڕیار لە ڕاگرتنی لێکۆڵینەوەکان یان کۆتایی پێهێنانیان بدات، لە هەردوو باری نوقمکردن یان پاڵپشتیکردن، بەبێ سەپاندنی ڕێوشوێنی بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن یان ڕێوشوێنی قەرەبووکردنەوە، ئەگەر هاوردەکار بەڵێننامە پێشکەش بکات، و تێیدا بەڵێن بدات بە پێداچوونەوە بە نرخی بەرهەمەکە یان ڕاگرتنی هاوردەکردنی بۆ هەرێم بە نرخی نوقمکار یان پاڵپشتیکراو.

دووەم: وەزیر دەتوانێت بڕیار بدات بە تەواوکردنی لێکۆڵینەوەکان وێڕای قبوڵکردنی ئەو بەڵێننامەیەی کە لە بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیەدا دەقنووسکراوە.

ماددەی (٦)

یەکەم: وەزیر لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێوبەرایەتی گشتی بڕیاری کۆتاییپێهێنانی لێکۆڵینەوەکان دەدات، بەبێ گرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی، لە یەکێک لەم بارانەی خوارەوە:-

١- ئەگەر بەڵگەنامەی پێشکەشکراو لەسەر بوونی پیادەکاریی زیانبەخش یان جۆری زیانەکان باوەڕپێهێنەر نەبوو، یان ئەگەر پەیوەندی هۆکاریی لە نێوان پیادەکاریی زیانبەخش و زیانەکانی بەرهەمی خۆماڵییدا نەبوو.

٢- ئەگەر داواکارییەکە بکشێنرێتەوە بە مەرجێک پێچەوانەی بەرژەوەندی گشتی نەبێت.

٣- ئەگەر پەرواێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن یان قەبارەی هاوردەکردن، کەمتربێت لەو بڕە دیاریکراوانەی کە بەپێی ڕێنمایی پشتبەستوو بەم یاسایە دەردەچێت.

دووەم: وەزیر لە کاتی کۆتاییپێهێنانی لێکۆڵینەوەکان بەپێی حوکمەکانی بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە ئەم بڕیارانەی خوارەوە دەدات:-

١- کۆتاییپێهێنانی ڕێکاری خێرا و گەڕاندنەوەی بڕی ئەو بارمتە و دەستەبەرانەی کە بە پێی بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (٨)ی ئەم یاسایە وەردەگیرێن.

٢- هەڵوەشاندنەوەی ئەو بەڵێنامەیەی کە بەپێی حوکمەکانی ماددەی (٥)ی ئەم یاسایە پێشکەش دەکرێت.

ماددەی (٧)

یەکەم: ئەگەر وەزیر بڕیاری بەردەوامی لێکۆڵینەوەکان بدات، ئەوا بەڕێوبەرایەتی گشتی دەبێت بەم شێوەیەی خوارەوە تەواویان بکات:-

١- ئەگەر پەیوەست بێت بە پاڵپشتیکردن یان نوقمکردن، لە ماوەیەک کە لە (٦) شەش مانگ لە ڕێکەوتی ڕاگەیاندنی دەستکردن بە لێکۆڵینەوەکان تێپەڕنەکات.

٢- ئەگەر پەیوەست بێت بە زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو، لە ماوەیەک کە لە (٣) سێ مانگ لە ڕێکەوتی ڕاگەیاندنی دەستکردن بە لێکۆڵینەوەکان تێپەڕنەکات.

دووەم: تاوتوێکردنی داواکاریی وەرگرتنی ڕێوشوێنی پاراستنی بەرهەمێکی خۆماڵی یان ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە ڕێگر نابێت لەبەردەم تەواوکردنی ڕێکارە گومرگی یەکان (التخليص الجمركي).

ماددەی (٨)

یەکەم: وەزیر لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێوبەرایەتی گشتی بڕیاری گرتنەبەری ڕێکاری خێرا بەرامبەر بە بەرهەمی هاوردەکراوی بابەتی لێکۆڵینەوە دەدات، ئەگەر گەیشتە ئەو بڕیارە بەرایەی کە پیادەکاریی زیانبەخش بەرامبەر بەرهەمی هاوشێوە یان بەرهەمی ڕکابەر بوونی هەیە، بەمەرجێک لانیکەم (٣٠) سی ڕۆژ بەسەر دەستپێکردنی لێکۆڵینەوەدا تێپەڕبووبێت، و ڕێکارەکان بەم شێوەیەی خوارەوە دەبن:-

١- سەپاندنی ڕەسمی نوقمکردن لەسەر بەرهەمی هاوردەکراوی بابەتی لێکۆڵینەوە کە بەشێوەی بارمتە لای بەڕێوەبەرایەتی گشتیی گومرگەکان سپاردە دەکرێت.

٢- پابەندکردنی کەسی هاوردەکار بە پێشکەشکردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بە بڕێکی یەکسان بە پەراوێزی نوقمکردن.

٣- پابەندکردنی کەسانی هاوردەکار لە وڵاتانی پاڵپشتیکار بە پێشکەشکردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بە بەڕێوەبەرایەتی گشتیی گومرگەکان بەبڕێک کە یەکسان بێت لەگەڵ بڕی پاڵپشتی پێشکەشکراو.

٤- لە حاڵەتی زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو، زیادکردنی ڕەسمی گومرگی یان پابەندکردنی کەسانی هاوردەکار بە پێشکەشکردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بە بەڕێوەبەرایەتی گشتیی گومرگەکان بە بڕێکی یەکسان لەگەڵ ئەو زیانەی بە بەرهەمهێنە خۆماڵییەکان کەوتووە و لەلایەن بەڕێوبەرایەتی گشتییەوە دیاریکراوە.

٥- پابەندکردنی هاوردەکار بە پێشکەشکردنی ئەو بەڵێننامەیەی لە ماددەی (٥)ی ئەم یاسایەدا دەقنووسکراوە بۆ وەزارەت.

دووەم: بەڕێوەبەرایەتی گشتیی گومرگەکانی هەرێم بەهەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوبەرایەتی گشتی و دەستەی گشتی گومرگەکانی دەسەڵاتی فیدراڵی، ئەو ڕێکارە خێرایانەی کە لە بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیەدا دەقنووسکراون، لە دوای بڵاوکردنەوەی لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانەدا، جێبەجێدەکەن .

سێیەم:

١- ئەگەر بڕیاری گرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەرچوو، ئەوا ڕێکارە خێراکان کۆتاییان پێدەهێنرێت، و بارمتەکان یەکلایی (تسوية) دەکرێنەوە و دەستەبەرە پێشکەشکراوەکانیش هەڵدەوەشێندرێنەوە، لە بەرامبەردا ڕەسمی نووقمکردن یان ڕەسمی قەرەبووکردنەوە وەردەگیرێت.

٢- ئەگەر بڕیار بە نەگرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی دەرچوو، ئەوا ڕێکارە خێراکان کۆتاییان پێدەهێنرێت و دەستەبەرەکان هەڵدەوشێندرێنەوە و ئەو بارمتانەی پێشکەشکراون دەگەڕێندرێنەوە.

ماددەی (٩)

ئەگەر داواکارییەکە پەیوەست بێت بە بەرهەمێکی کشتوکاڵی، ئەوا ئەو ماوانەی بۆ لێکۆڵینەوە و ڕێکارەکانی دەرکردنی بڕیار لە ماددەکانی پێشوو دەقنووسکراون، بۆ (٥/١) پێنج یەکی ئەو ماوەیە کەمدەکرێتەوە.

ماددەی (١٠)

سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت ڕێکاری خێرا ڕابگرێت ئەگەر بۆی دەرکەوت ئەم ڕێکارە لێکەوتەی نەرێنی هەبووە لەسەر بەرهەمهێنی خۆماڵی تر یان بەکاربەران یان بەرژەوەندی گشتی.

ماددەی (١١)

بەڕێوبەرایەتی گشتی لە دوای تەواوکردنی لێکۆڵینەوە، لە چوارچێوەی ڕاپۆرتێکدا، پاڵپشت بە بەڵگەنامە و زانیاریی پشتڕاستکراوە، ڕاسپاردە ئاڕاستەی وەزیر دەکات، تیایدا ئەو دەرئەنجامانە دەخاتەڕوو کە دەربارەی پیادەکاریی زیانبەخش و زیانەکان و پەیوەندی هۆکاریی لە نێوانیاندا، پێیگەیشتووە.

ماددەی (١٢)

یەکەم:

١- وەزیر لەژێر ڕۆشنایی ڕاسپاردەی بەڕێوبەرایەتی گشتی، ئاماژەپێدراو لە ماددەی (١١)ی ئەم یاسایەدا، بڕیار بەسەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیادەکاریی زیانبەخش دەدات، بەو مەرجەی جۆر و قەبارە و ئاستی پیادەکردنی ڕێوشوێنەکە لە خۆبگرێت، و ئەم بڕیارە لە ماوەی (١٠) دە ڕۆژ لە ڕێکەوتی دەرچوونیەوە ئاڕاستەی ئەنجومەنی وەزیران دەکرێت بۆ پەسەندکردنی.

٢- ئەگەر گرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی ڕەتبکرێتەوە، پاڵپشت بەهەمان ئەو بابەت و هۆکارانەی لە داواکاریی یەکەمدا هاتوون، بەر لە تێپەڕبوونی ماوەی (١٨٠) سەد و هەشتا ڕۆژ لە ڕێکەوتی بەرکاربوونی بڕیاری وەزیر، نابێت داواکاریەکی تر پێشکەش بکرێتەوە.

دووەم: وەزیر بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیادەکاریی زیانبەخش ئەم ڕێوشوێنە کۆتاییانەی خوارەوە دەگرێتەبەر:-

١- ڕێوشوێنی بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن، بە سەپاندنی ڕەسمی نوقمکردن بە جۆرێک یەکسان بێت بە پەراوێزی نوقمکردن.

٢- ڕێوشوێنی قەرەبووکردنەوە، بە سەپاندنی ڕەسمی گومرگی قەرەبووکردنەوە بەپێی یاسا، کە یەکسان بێت لەگەڵ بڕی پاڵپشتیکردنی بەرهەمی هاوردەکراو بۆ هەرێم.

٣- ڕێوشوێنی خۆپاراستن بۆ بەرەنگاربوونەوەی زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو، بە سنووردارکردنی ئەو بڕەی ڕێگە بەهاوردەکردنی دەدرێت، یان سەپاندنی پێناسی گومرگی لەسەر بەرهەمی هاوردەکراو، یان زیادکردنی پێناسەکە یان هەر ڕێکارێک کە یارمەتی بەرهەمهێنی خۆماڵی بدات لەسەر خۆگونجاندن لەگەڵ بەرهەمی هاوردەکراو بەو مەرجەی کاریگەری نەرێنی لەسەر بەرژەوەندیی گشتی و بەکاربەری ناوخۆیی نەبێت.

سێیەم: سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی، تایبەت بە پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی، دوای ڕەزامەندی وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو دەبێت.

ماددەی (١٣)

ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت لە ماوەی (١٠) دە ڕۆژدا، بڕیاری وەزیر بە سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی پەسەند بکات یان ڕەتیبکاتەوە، و ئەگەر لە ماوەی دیاریکراودا بڕیاری نەدا، ئەوا بڕیاری وەزیر بە پەسەندکراو دادەنرێت.

ماددەی (١٤)

یەکەم: گرتنەبەری ڕێوشوێنی کۆتایی دەبێت بەو بڕە بێت کە بۆ بەرگرتن لە ڕوودانی زیان یان لابردنی زیان پێویستە، بەجۆرێک دەرفەت بداتە بەرهەمهێنی خۆماڵی بارودۆخی خۆی لەگەڵ بەرهەمی هاوردەکراو و پاراستنی بەرژەوەندییەکانی هەرێم بگونجێنێت.

دووەم: نابێت بڕی ئەو ڕەسمی گومرگییەی بۆ بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن یان ئەو ڕەسمی قەرەبووکردنەوەیەی بۆ ڕووبەڕووبوونەوە و پاڵپشتیکردن دەسەپێندرێت، لە پەراوێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن زیاتر بێت، و دەکرێت بە بڕێکی کەمتر دیاری بکرێت ئەگەر ئەو بڕە لابردنی کاریگەرییەکانی زیان مسۆگەر بکات، و هەر زیادەیەک لە ڕەسمی گومرگیی یان قەرەبووکردنەوەی وەرگیراو کە زیاترە لە پەراوێزی نوقمکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێنرێتەوە.

سێیەم: نابێت هەمان بەرهەمی هاوردەکراو لە هەمان کاتدا بۆ ڕێوشوێنی بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن و ڕێوشوێنی قەرەبووکردنەوەش ملکەچ بێت، هەرچەندە لەیەک کاتدا نوقومکەر و پاڵپشتیکراویش بێت.

ماددەی (١٥)

یەکەم: جێبەجێکردنی ڕێوشوێنی کۆتایی بە شێوەی کاتییە و نابێت لە (٥) پێنج ساڵ زیاتر بێت.

دووەم:

١- ڕێوشوێنی کۆتایی بەرەنگاربوونەوەی نوقمکردن و پاڵپیشتیکردن بە درێژایی ماوەی بەردەوامبوونی حاڵەتی نوقمکرن و پاڵپشتیکردن بەردەوام دەبێت.

٢ـ أ ـ بەڕێوەبەرایەتی گشتی ، خۆی یان لەسەر داوای کەسی پەیوەندیدار، دوای پێشکەشکردنی پاساو و بەڵگەی پێویست، پێش تەواوبوونی ماوەی ڕێوشوێنی کۆتایی، دەتوانێت پێداچوونەوە بەو ڕێوشوێنانەدا بکات.

ب ـ ئەگەر بەڕێوەبەرایەتی گشتی بۆی دەرکەوت کە بەردەوامی ڕێوشوێنی کۆتایی پاساوی نەماوە، ئەوا بە گرتنەبەری ڕێکاری یاسایی بەڕەزامەندی وەزیر و دوای پەسەندکردنی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران، کۆتایی بە ڕێوشوێنەکان دەهێنرێت.

ماددەی (١٦)

بەڕێوبەرایەتی گشتیی گومرگەکانی هەرێم، بەهەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوبەرایەتی گشتی و دەستەی گشتی گومرگەکانی دەسەڵاتی فیدراڵی، ڕێوشوێنی کۆتایی جێبەجێدەکات .

ماددەی (١٧)

یەکەم: بەڕێوبەرایەتیەک بە ناوی (بەڕێوبەرایەتی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان) لە هەردوو بەڕێوبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازیی لە وەزارەت و بەرپوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوون لە وەزارەتی کشتوکاڵ وسەرچاوەکانی ئاو دادەمەزرێت، و لە پارێزگاکانی هەرێم و ئیدارەی سەربەخۆکان، بەش یان هۆبەی تایبەتمەندیان دەبێت.

دووەم: هەر بەڕێوبەرایەتییەک لەوانەی لە بڕگەی (یەکەم)دا دەقنووسکراوە، بۆ مەبەستەکانی جێبەجێکردنی ئەم یاسایە ئەم تۆمارنامانەی خوارەوەی دەبێت:-

١ـ تۆمارنامەی نوقمکردن.

٢ـ تۆمارنامەی پاڵپشتیکردن.

٣ـ تۆمارنامەی زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو.

حوکمە گشتییەکان

ماددەی (١٨)

بەرهەمە خۆماڵییەکان، پشت بەست بە بنەمای مامەڵەی هاوشێوە، بەهەماهەنگی لەگەڵ دەسەڵاتە فیدراڵییەکان، لەدەرەوەی هەرێم پارێزراو دەبن.

ماددەی (١٩)

ئەنجوومەنی وەزیران هێمای جیاکەرەوەی بەرهەمە خۆماڵییەکانی هەرێم دیاریدەکات، و بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەڵاتی فیدراڵی کار بۆ بەدەستهێنانی بارکۆدی نێودەوڵەتی بۆ بەرهەمە خۆماڵییەکان دەکات.

ماددەی (٢٠)

یەکەم: وەزیر بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران، دەتوانێت هەرکات پێویست بوو، لەگەڵ هاوتاکەی لە دەسەڵاتی فیدراڵی هەماهەنگی بکات، بۆ گونجاندنی ڕێوشوێنەکانی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی هەرێم لەگەڵ ڕێوشوێنە فیدراڵییەکان.

دووەم: هەموو بازگە و دەروازە سنوورییەکان پابەندی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکانن، چ لەلایەن دەسەڵاتی تایبەتمەندی ئێتیحادی دەرچووبن یان لەلایەن دەسەڵاتی تایبەتمەندی هەرێم، و لەکاتی ناکۆکی لە نێوانیاندا، کام ڕێوشوێن توندتر بێت ئەوە جێبەجێدەکرێت، بەشێوەیەک کە کاریگەری نەرێنی لەسەر بەکاربەرانی هەرێم لە ڕووی نرخ و کوالیتییەوە نەبێت.

ماددەی (٢١)

وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو، بەبێ ئەنجامدانی ڕێکارەکانی پێشکەشکردنی داوا و لێکۆڵینەوەی تایبەت بە پیادەکاریی زیانبەخش، بەمەبەستی جێبەجێکردنی سیاسەتی بازاڕکاری وەزارەتەکە و پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی خۆماڵی لە وەرزی پێگەیشتندا، بڕیاری قەدەغەکردنی هاوردەی بەرهەمی دەرەکی، یان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابووریی بڕیاری زیادکردنی ڕەسمی گومرگی دەدات، ئەگەر هاتوو بەرهەمێک بێ پاساو زیاد هاوردە کرابێت و کاریگەری نەرێنی ڕاستەوخۆی لەسەر بەرهەمە خۆماڵییەکان هەبێت لە وەرزی پێگەیشتنیاندا.

ماددەی (٢٢)

دامەزراوە و فەرمانگە و کۆمپانیاکانی کەرتی گشتی، لە گرێبەستەکانی کڕین و گرێبەستی پڕۆژەکاندا، پشت بەو بەرهەمە خۆماڵیانە دەبەستن کە لەگەڵ پێودانگ و خەسڵەتە داواکراوەکاندا هاوتان، و لەلایەن بەرهەمهێنی ناوخۆییەوە بەرهەم دەهێنرێن.

ماددەی (٢٣)

یەکەم: درکاندنی هەر زانیاریەکی نهێنی کە تایبەت بێت بە لێکۆڵینەوە و ڕێکاریی و ڕێوشوێنەکان لەلایەن کەسانی پەیوەندیدار و فەرمانبەرانەوە، بەپێی یاسا بەرکارەکان بە تاوان هەژماردەکرێت.

دووەم: سەرەڕای هەر سزایەک کە لە یاسا بەرکارەکاندا هەیە، هەر فەرمانبەرێک یان هەر کەسێکی تر سەرپێچی حوکمی بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە بکات، بە پێبژاردنێک سزا دەدرێت کە لە (١٠,٠٠٠,٠٠٠) دە ملێۆن دینار کەمتر نەبێت و لە (٢٠,٠٠٠,٠٠٠) بیست ملیۆن دینار زیاتر نەبێت.

حوکمە کۆتاییەکان

ماددەی (٢٤)

وەزیر بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو و وەزیری دارایی و ئابووریی، ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات.

ماددەی (٢٥)

کار بە دەقی هیچ یاسا و بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت.

ماددەی (٢٦)

ئەنجوومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکەن.

ماددەی (٢٧)

ئەم یاسایە لە ڕێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان)دا جێبەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دەرچواندن

لە پێناوی گەشەپێدان و پاڵپشتی کردنی کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی خۆماڵی و پاراستنیان لە زیان بەجۆرێك کە ببێتە هۆی لەدەستدانی کێبڕکێی ڕەوا و دادپەروەرانە، و هاوکات ڕەخساندنی دەرفەتی گونجاو بۆ بەرهەمهێنە خۆماڵیەکان و بەرزکردنەوەی تواناکانیان و ئامادەکردنیان بۆ کێبڕکێ کردن لە بازاڕە ناوخۆیی و جیهانییەکان، وڕەچاوکردنی بەرژەوەندی بەکاربەری ناوخۆیی بە ئاڕاستەی کەمکردنەوەی کاریگەرییە نەرێنییەکانی و ڕێگەگرتن لەبەرزبوونەوەی نرخی بەرهەمە خۆماڵییەکان، ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

نێچیرڤان بارزانی
سەرۆکی هەرێمی کوردستان

هەولێر
٢٠٢١/٥/٢٣